

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 331.25:364.442.6

В. М. ЛИСОГОР, О. А. ВОЙТЕНКО
Вінницький національний аграрний університетСОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА АСПЕКТИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАСЕЛЕННЯ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто необхідність належного соціального захисту населення як одну з першочергових задач щодо підвищення рівня життя та добробуту громадян. Наведено приклади діяльності держави з забезпечення соціального захисту. Наведена коротка характеристика трирівневої системи пенсійного забезпечення, що є законодавчо закріпленою в Україні.

In the article the necessity of the proper social defence of population as one of near-term problems is considered in relation to the increase of standard of living and welfare of citizens. The examples of activity of the state providing of social defence are resulted. Short description of the three-level system of the pension providing which is legislatively fastened in Ukraine is resulted.

Ключові слова: соціальний захист, пенсійне забезпечення, державна соціальна політика, соціальне страхування.

Обґрунтування напрямків дослідження. На тлі кризових явищ у світовій економіці питання соціального захисту населення та пенсійного забезпечення набуло загостреної потреби у багатьох країнах. Досить згадати серію страйків у Греції чи Франції. Напрямок реформування соціальної пенсійної системи у світі носить непопулярний характер і пов'язаний з підвищенням пенсійного віку та іноді зі зменшенням базової частини пенсійного забезпечення. Україна в існуючих обставинах не є виключенням, а відтак потребує суттєвого перегляду законодавчої бази щодо покращення ситуації яка склалась на даному етапі стану державності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціального захисту населення є досить актуальною на сьогодні, оскільки здоровий соціальний стан – зарпорука впевненості громадянина у завтрашньому дні. Над вирішенням даної проблематики соціального забезпечення, зараз працює багато науковців, зокрема такі як Пашук О. В. [5], Пилипенко С. Г., Самодай А. П. [1], Кокіна В., Косянчук І., Коваль Л., Прокопенко О. та інші, роботи яких присвячені розгляду та аналізу соціальної проблематики та пенсійного забезпечення.

Мета публікації. Дослідити та проаналізувати сучасний стан соціальної політики нашої держави і вказати напрямки діяльності з забезпечення соціального захисту населення.

Основний результат публікації. Нині в Україні формується нова система соціального захисту. При реформуванні цієї системи слід врахувати кращий зарубіжний досвід як в соціальному страхуванні населення, так і в наданні соціальної допомоги. Але запозичення форм організації соціального забезпечення, що існують в інших країнах, може й не дати очікуваного результату.

В період кризи 1990-х рр. держава не могла належним чином виконувати соціальні функції. На 01.01. 2006 р. співвідношення мінімальної зарплати до прожиткового мінімуму становило 0,91:1. Для порівняння у Великобританії відповідно воно було 6,4:1, в Латвії, Естонії, Польщі — 1,5:1. За євростандартами гідна середня заробітна плата має становити не менше 5-6 прожиткових мінімумів. В Україні це співвідношення дорівнює 1,78:1.

Рівень бідності в Україні за офіційними даними становив в 2005 р. 25%. Висока частка бідних серед працюючих. 78 % бідних становлять сім'ї, в яких із дорослих працює одна, дві людини.

Реформування соціального захисту передбачає перетворення системи повного державного забезпечення в систему «створення можливостей», тобто залучення ринкових механізмів суспільного перерозподілу. Соціальна допомога включає соціальні виплати багатодітним і малозабезпеченим сім'ям, неповним сім'ям; пенсії непрацездатним членам сім'ї в разі втрати годувальника; пенсії інвалідам, в тому числі інвалідам дитинства; пенсії людям похилого віку, що досягли пенсійного віку, але в яких відсутній з якихось причин трудовий стаж; професійне навчання і працевлаштування інвалідів; соціальне обслуговування людей похилого віку, дітей-сиріт, інвалідів в стаціонарних установах, санаторно-курортне лікування і т. п. Соціальна допомога може бути не лише в грошовій, а й в негрошовій формі — продовольчі талони на продукти харчування, одяг [5, с. 136].

В Україні соціальні виплати є недостатніми для підтримання нормальних умов життя. Крім того, існує заборгованість по соціальним виплатам, часто допомога безадресна (тобто надається тим, хто є достатньо матеріально забезпеченим). Адресною допомога буде тоді, коли враховуватиметься матеріальне становище сім'ї, як це робиться на Заході. Соціальні паспорти населення, в яких визначаються категорії малозабезпечених громадян, їх потреби з урахуванням соціальних гарантій на державному рівні, дозволяють до деякої міри вирішити цю проблему. Кількість звернень по соціальну допомогу останнім часом постійно зростає, що є свідченням низького рівня життя населення.

Одним із напрямків діяльності держави по забезпеченню соціального захисту є підтримка певного рівня доходів. Ця задача вирішується шляхом встановлення мінімальної заробітної плати, введення різних

форм компенсацій при підвищенні цін, проведення індексації, надання допомоги малозабезпеченим сім'ям, виплати допомоги по безробіттю і т. п. Мінімальна заробітна плата має встановлюватись в розмірі не нижчому вартісної величини межі малозабезпеченості в розрахунку на працездатну особу (Ст. 9 Закон України «Про оплату праці»). Розмір мінімальної заробітної плати використовується при визначенні розмірів оплати праці і призначенні і виплаті державної допомоги сім'ям з дітьми (Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»).

В Україні при переході до ринкової економіки зростає значення державного соціального захисту, хоча і профспілки, підприємства, благодійні організації також цьому сприяють. Соціальний захист населення вимагає збільшення державного фінансування. Порівняння потреб в бюджетних асигнуваннях на соціальні програми і державних доходів показує, що лише потреба в засобах фінансування соціального захисту і соціального забезпечення приблизно дорівнює загальній сумі доходів Державного бюджету України.

Управління соціального захисту в регіонах часто створюють центри соціального обслуговування дома тих, хто потребує постійного догляду (одинокі інваліди, пенсіонери). Створюються також служби невідкладної соціальної допомоги [3, с. 27].

В розвинених демократичних країнах в кінці ХХ ст. розширились програми соціального страхування, виростили розміри пенсій, соціальної допомоги, що вплинуло на зростання реальних прибутків населення. В цих країнах до основних видів ризику, яким відповідають певні види соціального страхування, відносяться: безробіття, старість, смерть годувальника, хвороба, виробнича травма, професійне захворювання, материнство і дитинство, нещасний випадок. Залежно від того, що спіткало людину, їй і надається допомога у вигляді або пенсії, або соціальної послуги, пільгових благ.

Соціальні держави в умовах зростання безробіття намагаються скоротити пропозиції робочої сили на ринку праці за рахунок заохочення працівників передпенсійного віку до поступового чи дострокового виходу на пенсію. Держава надає пенсійне забезпечення і тим, хто не має трудового стажу. Коли ж стаж трудовий не менше 15 років, тоді в 2-3 рази вище прожиткового мінімуму пенсійне забезпечення надається на 90-100 % за рахунок держави і приватного капіталу.

В розвинених країнах вихід на пенсію по інвалідності тривалий час користувався популярністю через те, що існувала висока норма заміщення і, по-друге, були не дуже жорсткі вимоги до засвідчення інвалідності на медичній комісії. При повній інвалідності розмір пенсії становить 80-100% попереднього заробітку, а нормальна пенсія по старості становить 40-70 % від заробітної плати. В 90-х роках були переглянуті вимоги до отримання інвалідності, це призвело до зменшення пенсіонерів по інвалідності [2, с.52].

Достроковий вихід на пенсію привів до зростання витрат на пенсійне забезпечення. Крім того, продовження тривалості життя, а значить і продовження терміну отримання пенсій, а також зростання розміру пенсій тих, хто досяг 80-ти літнього віку та в наслідку індексації також призвели до зростання витрат. Внаслідок чого було узгожено запровадити нову трирівневу систему пенсійного забезпечення, таку ж, як і в розвинених країнах [4, с. 57].

Перший рівень – та сама солідарна система. СENS її такий, що пенсіонери отримують гроші від тих, що працюють сьогодні через Пенсійний фонд України.

Для переважної більшості українців перший рівень пенсійного забезпечення є єдиним. Давайте поглянемо, яку частку складає солідарна система відносно середньої зарплати в різних країнах (Таблиця 1). Українські пенсіонери живуть краще, ніж данські або швейцарські? Звичайно ні, просто для данців і швейцарців пенсія – це не лише солідарна система.

Другий рівень – обов'язкова накопичувальна система. СENS другого рівня – формування пенсійних накопичень на індивідуальному рахунку. В Україні законодавчо позначена, але реально доки не працює.

Третій рівень – добровільне недержавне пенсійне забезпечення. СENS має найпростіший – забезпеч себе сам! Саме цей рівень має найвищий відсоток у пенсійному забезпеченні в розвинених країнах. Саме вона є максимально ефективною.

Таблиця 1

Співвідношення різних частин пенсійного забезпечення до середньої заробітної плати в різних країнах

Країна	Солідарна система, %	Накопичувальна система, %	Недержавне пенсійне забезпечення, %
Данія	27	35	60
Швейцарія	25	32	52
Австралія	30	30	50
Польща	33	25	41
Україна	45	0	4

Вже зараз ми можемо спостерігати підвищення пенсійного віку пенсіонерів у найближчому майбутньому. Для прикладу розглянемо вік виходу на пенсію в різних країнах Європи (табл. 2) [1, с. 48].

Вік виходу на пенсію в різних країнах Європи

Країна	Пенсійний вік
Данія	67 років
Казахстан	58(63) роки
Польща	60(65) років
Болгарія	60(63) років
Україна	55(60) років

Висновки. Досліджено та проаналізовано сучасний стан соціальної політики нашої держави, вказано напрямки діяльності з забезпечення соціального захисту населення. В свою чергу, соціальний захист — це розгалужена мережа гарантованих державою заходів щодо матеріального забезпечення громадян у разі втрати годувальника, працездатності, хвороби, безробіття, старості та в інших випадках, передбаченим законодавством. Формами соціального захисту є загальнообов'язкове соціальне страхування, державне забезпечення, соціальна допомога та соціальна підтримка. Основними напрямками соціального захисту є забезпечення прожиткового мінімуму, надання допомоги тим, хто неспроможний сам подбати про себе; створення умов, що дають змогу громадянам заробити кошти для існування законним способом; забезпечення кожному громадянину мінімуму соціальних благ і послуг; створення сприятливих мов праці для найманих робітників. Доцільно в Україні використовувати досвід соціального захисту, що існує в соціальних державах ЄС, а також дотримуватись вже існуючої трирівневої системи пенсійного забезпечення.

Література

1. Самодай А. “Пенсійне забезпечення, проблеми та варіанти рішень”, Журнал “Страхова справа” – № 3(39). – 2010. – С. 48-50.
2. Патлатий П. “Про соціальне забезпечення українських емігрантів” / ”Податкове планування” - № 8-9. – 2009. – С. 52-53.
3. Колбун В. “Соціальне забезпечення: реалії та перспективи” / ”Бухгалтерія в сільському господарстві” – № 12. – 2010. – С. 27-31.
4. Максимчук В. “Соціальне забезпечення: майбутнє для молоді, реалії – для пенсіонерів” / ”Довідник кадровика” – № 4. – 2009. – С. 57-62
5. Пашук О. В. Маркетинг послуг: стратегічний підхід: Навчальний посібник. – К. : ВД “Професіонал”. – 2008. – 560 с.

Надійшла 16.04.2011

УДК 330.3 (477.53)

І. В. МІНЯЙЛЕНКО, Т. М. СУЦА

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

В статті проводиться дослідження сучасного стану економіки Полтавського регіону, визначені стратегічні напрямки його розвитку.

There is an investigation of the modern state of Poltava region economics in the paper, determined strategic directions of its development.

Ключові слова: економіка регіону, стратегічне планування, програма розвитку, економічні реформи, соціально-економічний розвиток.

Вступ. На сучасному етапі розвитку регіональних утворень необхідно підвищувати відповідальність за перспективи власного розвитку, зважувати й оцінювати свої можливості й ресурси. Очевидно, що складності, з якими зіштовхуються регіони України, не можуть бути подолані тільки за рахунок допомоги ззовні. На відміну від зовнішніх ресурсів (державних, зовнішньоекономічних і т.п.) регіональні ресурси в певний проміжок часу доступні для огляду й завжди обмежені. Організаційно-управлінська й економічна діяльність, заснована на цих ресурсах, базується і планується максимально оптимально, щоб уникнути кроків, не узгоджених між собою, які дублюють один одного, що вимагає виділення додаткових ресурсів на зміну сформованої ситуації. На вирішення цього завдання, у широкому значенні слова, і спрямована робота з програмування стратегії розвитку регіону. Наявність програми розвитку підвищує конкурентоспроможність регіонального утворення, коли навіть наявність стратегічного плану само по собі вже є чинником залучення зовнішніх і внутрішніх інвесторів. Для продуктивного розвитку умов і забезпечення балансу інтересів різних представників регіону треба знайти відповідні схеми